

Türkiye’de Lise Tarih Ders Kitaplarında Aleviler

Alevis in High School History Textbooks in Turkey

Yusuf ARSLAN*

Özet: Bu araştırmada Türkiye’deki lise tarih ders kitaplarında Alevilere dönük herhangi bir ayırım yapıp yapılmadığı, yapılıyor ise nasıl yapıldığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi ve doküman incelemesi tekniği kullanılmış, lise tarih ders kitaplarının içerik analizleri yapılarak bulgulara ulaşılmıştır. 2013-14 yılında devlet okullarında okutulan 9. 10. 11. 12. sınıf lise tarih ders kitapları araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada lise tarih ders kitaplarında Alevilere “görünmez kılma, kalıp yargılama, seçmecilik ve dengesizlik, gerçekçi olmayış, parçalama ve yalıtma, dil” gibi ayrımcılıklar yapıldığı yönünde sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Alevilik, Tarih Ders Kitapları, Tarih Eğitimi, Ayrımcılık, Çokkültürlülük

Abstract: In this research towards the Alevis in high school history textbooks were performed to determine whether there had been any discrimination. A qualitative research method and document analysis techniques and content analysis were used. In 2013-14 years, the 9th 10th 11th 12th grade in history textbooks study sample consisted of. In this article it has been revealed in high school history textbooks "invisibility, stotyping, eclecticism and instability, unreality, fragmentation and isolation, language" have been introduced together against Alevis with the evidence of discrimination made.

Keywords: Alevism, History Textbooks, History of Education, Discrimination, Multiculturalism.

Giriş

Okullar öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirebilmeleri için antikçağdan beri önemli kurumlardan olmuştur. Thales, Anaksimandros, Anaximanes gibi filozofların öğretmeni olduğu Millet Okulu bugünkü anlamıyla bilinen ilk okuldur. “İnsan her şeyin ölçüsüdür” anlayışı ile eğitim politikalarını belirlemiş olan Sofistlerin kurduğu daha

* Yrd. Doç. Dr., Batman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü. E-posta: dryusufarslan@gmail.com

sonraki okullar ile bu kurumlar eğitimde merkezi bir rol oynamış sonraki dönemlerde de öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirecekleri yerler olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Okul, Fransız Devrimi ile beraber “ulusun en mükemmel kurumu” haline gelmiş, öğretmenlere “enstitütör” (kurucu) denilerek okul ve öğretmenler ulusu kurmakla yükümlü hale gelmişlerdir (Özyurt, 2008). Politik sistemin, siyasal otoritenin aldığı kararları benimseyen, onlara uygun davranan vatandaşlara gereksinim duyması ve bu insanların yetiştirilmesi için eğitimi stratejik bir araç olarak görmesi, politika-eğitim ilişkisinin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Kızılloluk, 2013:95). Bu durum okulların politik sistemlere hizmet eden araçlara dönüşmesine yol açmış ve her yerde politik sistemler eğitimi kendi politik sistemlerine uygun şekilde düzenleyerek, okullarda uygulanmak üzere açık veya gizli programlar oluşturmuşlardır. Türkiye’de 1920’li yıllarda başta Mustafa Kemal ve İsmet İnönü olmak üzere yeni devletin kurucuları, yakından ilgilendikleri eğitimin rotasını çizecek ilkelerin belirlenmesinde etkin rol oynamışlardır (Kaplan, 2013). Örneğin 1924’te, var olan ve var olacak olan, eğitim-öğretim kurumlarını yeni rejimin denetimine alılabilmek için *Tevhidi Tedrisat Kanunu*’nu bu cihetle çıkartılarak medreseler, tekkeler, zaviyeler kapatılmış, farklı kültürlerin kendi düşünce ve inançlarına göre eğitim vermeleri yasaklanmıştır. 1926’da *Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun* ile ilkokuldan yükseköğretime kadar eğitimin nasıl olacağı belirlenerek, bakanlığın izni haricinde okul açmak yasaklanmış, bakanlık içinde geniş yetkilerle donatılmış bir *talim terbiye dairesi* kurularak yeni devletin ihtiyaç duyduğu özellikleri taşıyan eğitilmiş gençler ordusu yetiştirilmesi kararlaştırılmıştır. Yıllar 1931’e geldiğinde Türk Tarih Kurumu kurularak “Türk tarih ülküsü” inşasına start verilmiş, bu gaye ile 1932’de Fuad Köprülü, Affet İnan, Reşit Galip, Zeki Velidi Togan, Yusuf Akçura’nın bildiriler sunduğu Mustafa Kemal Atatürk’ün ise izleyici olarak katıldığı I. Türk Tarih Kongresi toplanmıştır. “*Kongre bir yönüyle tarih öğretiminde kullanılacak yeni metotları tarih öğretmenlerine anlatmayı hedeflerken diğer yönüyle Türk Tarih Tezi’nin hem ilgililere resmî bir sunumunu gerçekleştirmeyi hem de tüm ülkeye ilan edilmesini amaçlıyordu*” (Akman, 2011:85). 1937’de toplanan II. Türk Tarih Kongresi’nde de, 1931 - 1939 yıllarında ders kitabı olarak okutulan *Türk Tarihinin Ana Hatları* adlı temel eserde de Türk topluluğunun kültür ve tarihine odaklanılmış Cumhuriyetin bünyesindeki farklı kültürlerin varlıklarına değinilmemiştir. Bu kültürlerden biri de “*Hak, Muhammed, Ali*” diyen Aleviler olmuştur. Aleviler bu uygulamalar da aradıklarını bulamamış, hayal kırıklığını uğramışlardır. Çünkü Aleviler 1514 Çaldıran Savaşı’ndan beri değişik zamanlarda haklarında *katli vacip* fetvaları

çıkartan Osmanlı padişahlık ve halifelik düzeninin¹ yıkılması için arzu duymuş, Mustafa Kemal ve kadrosunu kurtarıcı görerek milli mücadele ve inkılaplar süresince destek vermişlerdir². Erzurum ve Sivas Kongresi'nden sonra Hacı Bektaş'ta Atatürk, Çelebi Cemalettin Efendi ve Salih Niyazi Baba ile özel bir görüşme yapmış, onlara kuracağı rejimin laik bir cumhuriyet olacağını ifade etmiş, dergahtan zahire ve 1800 altın desteği alarak görüşmeden memnun ayrılmıştır (Şener, 2006; Öz, tarihsiz). 1925'te tekke, zaviye, dergahların kapatılması, "dede", "baba", "çelebi" gibi Alevi din otoritelerinin kullandığı ünvanların yasaklanması³ Alevi kitlede bir hayal kırıklığı yaratmıştır kuşkusuz ancak Şeyh Sait isyanının arkasından bu kanunun çıkarılması "*şeriatı karşı çıkarılmış kanunlar*" şeklinde yorumlanmış, üzerinde durmaya değer bir konu olarak görülmemiştir. 12 Eylül 1980'den sonraysa Türkçü - İslamcı bir anlayış doğrudan devletin karakterini belirlemiş (Akman, 2011:81) Alevi köylerine zorla camiler yaptırılmış, din dersleri zorunlu tutulmuş, ders kitaplarında İslam'ın Sünni yorumu açık şekilde desteklenmiş, Alevi yorum ise evvelden yapıldığı gibi red ve inkar edilen bir konu olmuştur. 1989'da Aleviler bu uygulamalara tepki göstermiş, ilk defa kamuoyuna bir dizi talepler içeren "*Alevilik Bildirgesi*"ni⁴ açıklamışlardır ancak 1990'da ülkenin odağı doğu ve güneydoğuda ordu ve polise karşı yapılan terör eylemleri olduğundan bildirge beklenen etkiyi gerçekleştirememiştir. 1993 Madımak Oteli yangınından sonra tepki sokağa taşmış, ilk kitlesel sokak protesto eylemleri gerçekleşmiştir. 1995 Gazi, Ümraniye, Okmeydanı gibi İstanbul'un ilçelerinde bir hafta boyunca devam eden sokak gösterileri Alevilik sorununu kaçınılmaz şekilde

¹ Osmanlı'nın heterodoks bir inanç olan Alevi/Bektaşiliğe yönelik tek yoğun baskısının 1500'lerin ilk çeyreği olmadığını belirtmek gerekir. 1826'da yeniçeri ocağının kanlı şekilde dağıtılması, Bektaşî tekkelerinin dağıtılarak önderlerinin bazısının idam edilmesi bir çoğunun sürgüne yollanması, mülklerinin Nakşilere verilmesi de bir diğer baskılı yoğun süreç olmuştur. "*Bektaşî tarikatları 1826/1827'ye kadar Suriye, Irak, Filistin ve Mısır'da birçok tekkeye ve mal varlığına sahipti. Sunniliğin yok etme dalgasını sadece Kahire'deki ünlü Kaygusuz tekkesi aşabildi, çünkü o dönemdeki Vali Mehmet Ali Paşa Mısır'ı Osmanlı sarayından bağımsız olarak yönetmekteydi*" (Dierl, 1985:70).

² Mustafa Kemal'in halifelik ve saltanı yok ederek yerine laik, çağdaş, cumhuriyete dayalı bir rejim kuracağına 1919'larda iki kitle açık destek veriyordu: Askerler ve Aleviler (Dierl,1985:11).

³ Bu yasaklardan Sünni tarikatlarında olumsuz etkilendiklerine hiç kuşku yoktur ancak dergahlar olmasa da Sünniler camilerde ibadetlerini yaptıklarından yasaklardan Aleviler kadar etkilenmemişlerdir.

⁴ "*Alevilik Bildirgesi*" Yaşar Kemal, Aziz Nesin, İlhan Selçuk, Zülfü Livaneli, Tarık Akan gibi tanınmış kesimlerin de desteği alınarak deklere edilmiştir. Bildirge'de ilk kez ve açıkça "*Türk basını, yayınlarında Alevi kültürüne yer vermelidir; TRT, Alevi varlığını da dikkate almalıdır; Alevi köylerine cami yapmaktan vazgeçilmelidir; Okullarda Alevi öğretisi de tanıtılmalıdır; Hükümetlerin, Alevilere bakış açısı değişmelidir*" talepleri dile getirilmiştir.

Türkiye'nin gündemine taşımıştır. Bu iki olaydan sonra topluluk arasında Aleviliğe ve Alevilere olan ilgide de bir dalgalanma yaşanmıştır. Yurt içi ve yurtdışında (başta Almanya, Fransa, Avusturya, Belçika, Kanada, ABD.) kurdukları federasyon, vakıf, dernek gibi toplumsal kurumlar sayesinde ilk kez böylesi örgütlü ve sınırları ülke dışına ulaşan dayanışma ağlarına sahip olabilmişlerdir. Aynı dönemde kendi seslerini duyurabilecekleri ilk gazete, radyo, tv. gibi medya organlarını da kurmuşlardır. Bu sayede hem Türkiye'nin hem de AB, Amerika gibi ülkelerin dikkatini çeken konular arasına Aleviler'de girmiştir. Bunun bir yansıması olarak AB ilerleme raporlarında Türkiye, Aleviler ve onların hakları konusunda birçok kez uyarılmış, AHİM'de cezalar almıştır. Aleviler “zorunlu din eğitime hayır”, “ayrımcılığa hayır”, “cemevleri ibadethanedir”, “eşit yurttaşlık istiyoruz” gibi başlıklarda birçok kez kitlesel sokak gösterileri yurtiçi-yurtdışında gerçekleştirmişlerdir. Bu baskılar sonuç vermiş, hükümet Alevi açılımı yaparak soruna çözüm arayışına girmiş, 2011-12 eğitim öğretim yılında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarına Aleviliğin konulması ile red ve inkar yasağı din dersleri/kitaplarında kalkmıştır. Ancak tarih dersleri ve ders kitaplarındaysa yasakçı anlayış sürmeye devam etmektedir. Liselerde yapılan bir araştırmada Alevi inançlı öğrenci ve tarih öğretmenlerinin tarih dersleri ve ders kitaplarında toplumlarına karşı ayrımcılık yapıldığı yönünde bir görüşe sahip oldukları ortaya çıkmıştır (Arslan:2012). Bu makalede lise tarih ders kitaplarında Alevilere dönük herhangi bir ayırım yapıp yapılmadığı, yapılıyor ise nasıl yapıldığı anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Alevilik Nedir?

Bilindiği gibi Hz. Muhammed'in vefatını izleyen dönemlerdeki üç hilafet seçiminden sonra, dördüncü halife olarak Hz. Ali seçilmiştir. Aynı dönemde Muaviye de kendisini Şam'da halife ilan etmiştir. Hz. Ali ile Muaviye yanlıları arasında meydana gelen Sıffin Savaşı'nda bir netice alınamadığından taraflar hakem kararına başvurmuşlardır. Tarihte “Hakem Olayı” diye geçen bu meseleden sonra Müslümanlar (1) Ali taraftarları (2) Muaviye taraftarları (3) Hariciler olarak üçe bölünmüştür. Kербela'da Hz. Hüseyin'in şehit edilmesiyle de bölünme derinleşmiş ve son halini almıştır. Alevilik, söze konu halifelik seçimleri sırasında Hz. Ali ve evlatlarının yanında yer alan bir akım olarak ortaya çıkmıştır. Hz. Hüseyin'in Kербela'da kurtulan oğlu Zeynel Abidin ve onun soyu üzerinden sürdürülen bu akım diğer yedi imam tarafından da yaşatılmıştır. Hz. Ali soyuna mensup kişilerin ve taraftarlarının merkezi otoritenin

baskıları sonucu İran ve Horasana sığınmaları ile Alevi İslamı bu bölgelerde yaşayan farslar ve Türkler arasında gelişmiş ve daha sonra da Anadolu coğrafyasına gelmiştir. Bir başka yoruma göre Alevilik hilafetin Hz. Muhammed'den sonra Hz. Ali'ye verilmesi gerektiğine inananların etrafında şekillenmiş, 10. yüzyılda İslâmiyet dairesine girmeye başlayan, ancak ondan önce mensup oldukları, Gök Tanrı kültü, tabiat kültleri, atalar kültü gibi eski inanışlarla bu yeni dini kabul edip kısa zamanda kendi sosyo-ekonomik yapılarına uyduran göçebe Türkler'in tarihiyle⁵ ilgili dini bir anlayıştır (Yakar, 2011:8-9). Anadolu ve çevresinde Pir Hacı Bektaş Tekkesinin çevresinde olanlara (O'nun prensiplerine bağlananlara) Alevi denilmekte, kavram kahir ekseriyet bu içerikte ve anlamda kullanılmaktadır (Bilgiseven, 1991:10). Alevilik terimi İslam siyasi hayatında hilafetle ilgili anlaşmazlıklar sırasında kullanılmış ve Hz. Ali taraftarları için 'Aleviyye' denilmiş, Pakistan'da İsmaili, İran'da Caferi, Mısır ve Yemen'de Zeydi, Suriye'de Nusayri, Lübnan'da Durzi, Anadolu'da Kızılbaş, Alevi, Bektaşî gibi terimlerle ifade edilmiştir (Yıldırım, 2010:22; Yakar, 2011:11).

Tüm Aleviler Allah'ın teklifine, Hz. Muhammed'in peygamberliğine, Kur'ana inanır. Buna ek olarak Kur'an'daki bazı ayetlere dayalı Ehl-i Beytin Allah tarafından temiz kılındığına ve peygamberin damadı, amca oğlu Hz. Ali'yi halife kabul eder ve dini inancını "*Allah, Muhammet, Ali*"nin İslamiyet'i üzerine yürütürler. Türkiye'deki Aleviler inanç ve siyaseten Şiilik, İsmaililik, zeydilik gibi yaklaşımlardan ayrı olup, ibadetlerini cemevinde semah dönerek yapmakta, siyaset olarak laik, demokratik, cumhuriyetçi bir görüşü kahir ekseriyet benimsemektedir. Alevilik inancı "*incinsende incitme*", "*72 millet hep bir, kardeşir*" şeklindeki yaklaşımı ile hümanist ve evrensel bir dinsel görüştür.

Tarih Ders Kitaplarında Alevi İslamı

Aleviler 1071'den sonra Anadolu'da kurulan Anadolu Selçuklu, Osmanlı İmparatorluğu, Türkiye Cumhuriyeti gibi üç büyük devletin tebaası içerisinde Sünnilerden sonra daima ikinci büyük İslami topluluğu oluşturmuşlardır. Siyasal, sosyal, ekonomik sebepler nedeniyle bazıları Almanya, Fransa, Hollanda gibi Avrupa ülkelerine göç etmiştir. Bu nedenlerle Alevi vatandaşların sayısı eskiye oranla

⁵ Alevilik dini bir inanç olduğu için bir ulusa mal edilmesi yanlış olacaktır. Her inancın farklı farklı uluslardan inananı bulunabilir. Örneğin Türk olan Şamanist, Hıristiyan, Musevi topluluklar olması gibi, Kürt, zaza, fars, arap Alevi de olabilir.

azalmışsa da Türkiye’de halen 10-15 milyon arasında Alevinin yaşadığı ifade edilmektedir (Önder:2007). Başka bir deyişle Türk-İslam tarihinin önemli bir parçası olan Aleviler günümüzün de önemli bir toplumsal gerçeğidirler (Üzüm, 2009:7) ancak Aleviler ve inançları lise tarih ders kitaplarında yasaklı bir konudur. Arslan (2012:2), kendi toplumlarına yer vermeyen içeriği nedeniyle Alevilerin lise ders kitaplarını bilimsel kaynak olarak görme eğilimlerinin genelde düşük olduğunu yaptığı bir araştırmada belirlemiştir. İnal’ a (2008:119) göre de “... ders kitapları ırkçı, etnik, sınıfsal ve cinsiyetçi yanlılıklar/önyargılar (biases) taşımaktadır”. Bu kitaplarda yanlılık ve önyargı gibi bilimsel bir kaynaktan olmaması gereken tutumlar, her bilimsel kaynaktan olması gereken tarafsızlık ve nesnellik gibi tutumlardan çoğunlukla önde seyretmektedir. Örneğin bu kitaplarda “Türk ve Sünni İslam” topluluğun dini azınlıklara, mezheplere gösterdiği sonsuz hoşgöründen, hakkaniyetten bahsedilir ve hatta Türklerde devletin bu topluluklarla ilişkisinin “*baba-evlat*” kadar yakın olduğundan bahsedilir (Okur ve diğerleri, 2013a: 5) ancak aynı kitaplar “*Türklerin karakterine İslam dışında dini inanışların uymadığı*” nı Uygurlar, Hazarlar, Bulgarlar gibi farklı dinlere inanmış Türk toplumlarına rağmen tutarsız şekilde bir arada verebilmektedirler (Okur ve diğerleri, 2013a:72). Türklerin yalnızca “*Kadirilik, Kübrevilik, Ekberilik, Yesevilik*” gibi Sünni tarikatlara mürit oldukları (Okur ve diğerleri, 2013: 76) gibi bilim karşıtı bir yaklaşım ile Kerbelâ’dan sonra Türk dünyasına yayılan Şiilik, Caferilik, İsmaililik, Alevilik/Bektaşilik gibi İslami görüşlerin tamamına sansür uygulandığı görülür. Ne fetihlerde öncülük eden Sarı Saltuk, Otman Baba, Demir Baba, Gözcü Baba, Geyikli Baba, Abdal Musa ne de merkezi Nevşehir olan Bektaşiliğin inkar yaklaşımından kurtulamadığı görülür. “*Bu yaklaşımın temelinde, devlet örgütlenmesinin çeşitli kurumları aracılığı ile ürettiği ya da uygun gördüğü bilgi, düşünce, inanış, davranış, değer yargısı ve tavır alışların tek ve mutlak doğru olarak, kuşkuya ve sorguya yer verilmeksizin aktarılması söz konusudur*” (Kabapınar, 2003:331). Kitaplardaki bu yaklaşım evrensel hukuk açısından da problemlidir. İnsan Hakları Evrensel Beyanname’sinin 26. maddesinin 2. fırcasında öğretimin bütün ırk, din, mezhep grupları arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu geliştirmesi gerektiği temel bir hak olarak belirlenmiştir (Web-1). UNESCO’nun *Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Uluslararası Sözleşmesi*’nin birinci maddesinde eğitimde ayrımcılık ölçüleri şu şekilde belirlenmiştir:

Bu Sözleşmenin amacı bakımından ayrımcılık terimi; ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka bir görüş, ulusal ya da toplumsal köken, ekonomik güç ya da doğuş temeli üzerinde, eğitimde davranış eşitliğini kaldırmak ya da bozmak amacı ya da sonucuyla ve özellikle, **a.** Herhangi bir kişi ya da grubu herhangi bir tür ya da düzeyde eğitim görmekten yoksun bırakmak; **b.** Herhangi bir kişi ya da grubu, düşük düzeyli bir eğitimle sınırlamak; ...**d.** Herhangi bir kişi ya da gruba, insan onuruyla bağdaşmaz koşullar uygulamak üzere yapılan herhangi bir ayırım, dışlama, sınırlama ya da üstün tutmayı içerir”(Web-2).

Türkiye’de eğitimdeki ayrımcılığın temel gerekçesini daima devletin güvenliği ve emniyeti oluşturmuştur. Bu endişe bir yandan toplumsal hayatta ortak bir ötekinin inşa edilmesini sağlarken diğer taraftan tarih ders kitaplarında ayrımcılığın süreklileşerek kuşaklararası ve kuşaklararası kalıcılılaşmasına yol açmıştır.

Yöntem

Her bilimsel araştırmanın bir yöntem ve tekniği bulunur. Bilimsel araştırma yöntem ve tekniği araştırmaların ortaya koyduklarının bilimsel değer ve gücünü artırır. Bu nedenle sağlıklı araştırma yöntem ve tekniği olmayan araştırmaların bir tezi olamaz (Aksoy, 2013:109). Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi ve doküman incelemesi tekniği benimsenmiştir. Bu araştırmada Alevilere lise tarih ders kitaplarında bir ayrımcılık yapıp yapılmadığı, yapılıyorsa nasıl yapıldığı *anlaşılmaya* çalışıldığından nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Aleviler hakkında söz konusu ders kitaplarında *ne tür bilgiler bulunduğunu* tespit etmek ve anlayabilmek için de doküman incelemesi tekniği seçilmiştir. Bu teknik, araştırmaya konu olan problem ile ilgili olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin sistemli şekilde değerlendirilmesi olarak tanımlanmakta, araştırmacılarca sıklıkla kullanılmaktadır.

Örnekleme

Araştırmada 2013-14 yılında devlet okullarında okutulan 9. 10. 11. 12. sınıf lise tarih ders kitapları örnekleme olarak alınmıştır. Örneklemin bu şekilde seçilmesinin nedenini kısaca şöyle açıklayabiliriz: Alevilere yönelik olumsuz değer, tutum ve yaklaşımların bir devlet politikası olarak *sürekliliğini ve güncelliğini* göstermek için yürürlükteki en son tarih ders kitaplarının örnekleme alınması bir mecburiyet olmuştur. Diğer taraftan tarih dersleri okullarda tıpkı din dersleri gibi zorunlu okutulduğundan

resmi ideolojinin Alevileri nasıl gördüğünün dolayısıyla Alevilere yönelik bir karalama yada ayrımcılık yapılıyorsa bunun bu kaynakları incelemek suretiyle en sağlıklı şekilde anlaşılabilceği düşünölmüştür.

Veri Analizi

Veriler 9.10. 11. 12. lise tarih ders kitaplarının bakış açısı, sözcükler, resimler, semboller, temalar, anlamlar yönünden makale başlığı kapsamında incelenerek önceden belirlenmiş “görünmez kılma, kalıp yargılama, seçmecilik ve dengesizlik, gerçekçi olmayış, parçalama ve yalıtma, dil” kategorilerine göre incelenmiş, içerik analizleri ile söz konusu ders kitapları değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. İçerik analizi, araştırmacının bir iletişim kaynağındaki (kitap, makale vb.) içeriği açığa çıkarmada, keşfetme ve belirlemede zengin datalar sağlar (Neuman, 2006:466). Lise tarih ders kitaplarının içerik analizleri sonucunda söz konusu kitaplarda Alevilerin kategorik olarak altı farklı şekilde ayrımcılığa maruz kaldıkları görölmüştür. Bunlar: “1) Görünmez kılma (*invisibility*) 2) Kalıp yargılama (*stretyping*) 3) Seçmecilik ve dengesizlik 4) Gerçekçi olmayış (*unreality*) 5) Parçalama ve yalıtma (*fragmentation and isolation*) 6) Dil” dir (İnal, 2008:119).

Bulgular

Bu bölümde veri analizinden elde edilen bulgulara sırasıyla verilmiştir.

Görünmez kılma: Türkiye’deki lise tarih ders kitapları incelendiğinde geçmişte Ermeniler, Süryaniler, İngiliz, Fransız, Rus, Hollandalılar vb. topluluklara yer verildiği, Şamanizm, Zerdüştilik, Hıristiyanlık, Yahudilik, Budizm’den de bahsedildiği görülür. Alevilik ve Alevilerden ise söz edilmemektedir (Öztürk:2009, Altınay: 2009, Bora:2009, Gözüaydın: 2009). Bu yaklaşım red ve inkarın ülke içindeki “sorunlu” kabul edilen gruplar ile sınırlandığını göstermekte ve düşündürmektedir. Örneğin Ahilik konusu ders kitaplarında görünmezleştirmeye bir örnek oluşturmaktadır. “Ahilik” sadece “bir meslek örgütü” olarak gösterilip (Turan ve diğerleri, 2013:7) Köprülü’nün ve Sarıkaya’nın (Sarıkaya: 2013) futüvvetnamalere göre ortaya koyduğu “Bektaşilik” bağlantısı görünmez kılınmaktadır. Osmanlı’da ilmi, teknik, sağlık, kültür, dini, ahlaki eğitimin cami, mescitlerde; müderris, hatip, imam, müezzinlerce sağlandığı ifade edilir (Okur ve diğerleri, 2013b:87) ancak Orhan Gazi’nin yanında devletin kuruluşunda ilmi, dini, kültürel, ahlaki bilgileri ile yer alan çok sayıda Bektaşî dervişten (Melikoff, 2010:7),

Trakya ve Balkanlar'ın fethinde yer alan kolonizatör Alevi/Bektaşî dervişlerden, onların Türk ve İslam medeniyeti için fetihlere katılmış olmalarından, Anadolu, Trakya ve Balkanlarda kurdukları zaviye ve tekkeleri ile Türk ve İslam kültürünün o bölgelerde yayılmasından söz edilmemektedir (Barkan:1942). Belgeler "*Bektaşî tarikatlarının 1826/1827'ye kadar Suriye, Irak, Filistin ve Mısır'da birçok tekkeye ve mal varlığına sahip*" (Dierl, 1985:70) olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu dervişlerin gittikleri yerlerde din eğitimi verdikleri gibi birer mühendis gibi değirmenler inşa ettiklerini, bağ, bahçeler oluşturduklarını, sulama kanalları, köprüler ve okullar inşa ederek bir medeniyet yarattıkları anlaşılmaktadır (Laanatza: 2010). Ancak resmi ideoloji bu tarihi bilgileri görmezden gelerek inkar etmekte, tarih biliminin kanunlarını adeta çiğnemektedir. 11. sınıf ders kitabında Nasturi, Süryani, Yakubi, Maruni toplulukların inanç ve ibadethaneleri hakkında bilgi verilirken (Okur ve diğerleri, 2013) sıra Alevilere gelince inanç ve ibadethaneleri yok sayılmakta, önderleri kendi halinde "*tarikat mensubu*" (Turan ve diğerleri, 2013:17) olmakta, gerçek misyonları ile beraber asli kimliklerini oluşturan Alevi inançları da gizlenmektedir. Bu yaklaşım bilimsel terminolojide olgu üzerinde tahrifat yapılması anlamına gelmektedir. Bu gibi açık bilimsel ihlaller tarih ders kitaplarını ve o kitaplardaki tarih yazıcılığını kuşkulu ve güvenilmez kılmakta, Alevilerin müfredata karşı genelde düşük beklenti içerisine girmelerine yol açmaktadır.

Kalıp yargılama: Tarihsel bir mesele geçmişte yaşanır ve biter ancak günümüze kadar süren etkileri de olabilir. Örneğin "*Osmanlı İmparatorluğu'nun özünde din ve hatta mezhep olgusu olan "Millet Sistemi" bu imparatorluğun toplumsal düzeninin çekirdeğini oluşturmuştur. İmparatorluk yıkıldığı halde sistem etkilerini geniş çapta günümüze kadar hissettirmiştir*" (Tombak, 2012: 61). Bir başka örnek 16. yüzyıldaki Yavuz Sultan Selim ile Şah İsmail mücadelesidir. İki hükümdar tarafından hem Alevilik hem de Sünnilik hem propaganda hem de karşı propaganda malzemesi/aracı olarak yararlanılan konular olmuştur. Ancak o dönemin bakış açısının etkileri ders kitaplarında kendini hissettirmeye devam etmektedir. "*Gazneliler, Büyük Selçuklular, Batınilik, Osmanlı- İnan ilişkileri, 19. Yüzyıl İslahatları*" konularında bu etkinin en açık örnekleri bulunmaktadır. Örneğin Şii Büveyhoğulları olsun Fatimiler olsun daima saldırgan, tehlikeli, yıkıcı, işgalci ve halife düşmanıdır (Okur ve diğerleri, 2011: 143-150). "Batıniler bir elmanın içini kemiren kurtlar gibidirler, daima tehlikeli propaganda

yaparlar” (Okur ve diğerleri, 2011: 153). “Baba İshak geçimsiz biridir, her zaman insanları kandırır” (Okur ve diğerleri, 2011: 190). Safaviler 16. yüzyılın, İranlılar 17 - 18. yüzyılın en tehlikelileridir; çünkü onlar Şii’dirler (Turan ve diğerleri, 2013: 62). Yeniçeriler “*devletin gelişmesinin ve islahatların önündeki en büyük engeli oluştururlar*”, “*disiplinsizdirler*”, onlar “*sürekli isyan çıkarırlar*” “*savaşlarda başarısız olurlar*”, “*her yapılarına kazan kaldırırlar*”, “*terbiye istemezler*”, “*milleti ve mezhebi bilinmeyen çeşitli kimseleri aralarında barındırırlar*” (Okur ve diğerleri, 2013a:43; Turan ve diğerleri, 2013: 99-100-153-161). Kalıp yargılamaya uğrayan bu grupların ortak özelliği Alevi olmalarıdır. Onlar her şeyin yolunda gittiği güzel yurdun manevi ve maddi rahatını bozan, güvenliğini ve emniyetini tehdit eden sorunlu gruplar olarak takdim edilirler. Oysa tarih boyunca iktidarın olduğu her yerde ona karşı olanlar olmuştur. Ancak nedense sadece Alevi isyanları tarih ders kitaplarında mezhepleri belirtilmek suretiyle kalıp yargılarla ele alınır. Devlet idaresinin ekonomik, siyasal, toplumsal alandaki baskılarından bunalan bireyler dünyanın her yerinde Sünni olsun Alevi olsun, Hıristiyan, Yahudi, Budist, Şamanist, Ezidi olsun dün de bugünde haklarını çeşitli yollarla aramışlardır. Öyleyse Alevilik ile isyan kavramlarını sürekli yan yana kullanarak onları isyankeş⁶ bir topluluk gibi göstermek Alevilerin doğasını yansıtmak değil, iktidarın göstertmek istediği “hayali bir Aleviliğin” sonucudur. Etnosentrik bakış açısı tarih ders kitabında “hayali bir Alevilik” yaratmış ve tüm öğrencileri de buna karşı güdülemek çabasıdadır.

Seçmecilik ve dengesizlik: Aleviler’in tarih içerisindeki varlıklarına yönelik seçmecilik ve dengesizlik ile ilgili tarih ders kitaplarında çok sayıda pratik örnek mevcuttur. Kabapınar’ın (2003) ifade ettiği gibi “biz merkezli” (Türk ve Sünni) bir söylem ile sürekli seçilmiş temalar işlenmekte, “biz”in haklılığı, mükemmelliği, başarıları üzerinde ayırt edici bir ayrıcalıkla durulmaktadır. İmparatorluğun bünyesindeki sosyolojik zenginlik ve çeşitlilik hatırlandığında bu tutum bir masalı anlatıyor gibidir. Tarih ders kitapları “biz”in

⁶ Bu hatalı tarih yazıcılığı solcu ve marxist çevrelerde de göze çarpar. Zelyut (2010), Çınar (2007), Çem (2000) gibi yazarların dışında Partizan, Halkın Günlüğü, Devrimci Demokrasi, Alınteri, Kızılbayrak, Devrimci Hareket, Devrimci Çözüm, Devrimci Cephe, Odak gibi Marxüst-Leninist süreli yayınlarda bu yaklaşıma sık başvurulur. Bu yaklaşım bilimsel bir realiteden ziyade siyasal propaganda amacıyla yapılır ve tekrar edilir. Her topluluk gibi Alevilerde siyasal, ekonomik, dini, toplumsal baskı ve zorlamalara karşı haklarını ararlar, aramaktadırlar. Dolayısıyla sadece Alevilerin sürekli isyan ettikleri gibi yaklaşımlar siyasidir ve gerçeklerle de uyuşmaz. Bu yaklaşım Aleviliğin geleneksel kaynakları yolu ile çürütülebilir. Nitekim Alevi inancı “*incinsen de incitme*”, “*yaratılanı severim yaradan’dan ötürü*”, “*yetmişiki millete bir göz ile bakmayan halka müderris olsa hakikate asidir*” ifadelerinden de anlaşılacağı gibi sevgiye dayalı, hümanist, barışçı bir dinsel inanıştır.

tahayyül gücü üzerinde çok fazla dururken, “diğerleri” ile ilgili epistemolojik gerçeklerden kopmuş, geçmişte yaşayanlar hakkında nesnel bir panorama sunmaktan uzaklaşmıştır. Örneğin, 9.sınıf tarih ders kitabında 8 cami resmi, 20 cami kelimesi; 10. sınıfta 18 cami resmi, 42 cami kelimesi; 11. sınıfta 51 cami resmi, 110 cami kelimesi yer almaktadır. Kilise, havra, sinagog resimleri de vardır ancak cemevi resmine hiçbir tarih kitabında yer verilmemiş, cemevi kelimesi ise sadece 11. sınıfta oda hem yazım yanlışı yapılmış hem de saygı ve hoşgörüden uzak bir şekilde “halk eğitim merkezi” biçiminde (Okur ve diğerleri, 2013a:187) bir kez geçmiştir. Böylesi hatalar tarih ders kitapları yazarlarının mezhepçi bir tarih yazıcılığını varsaydıklarını kaçınılmaz olarak düşündürmektedir. Aynı yazarlar sömürgecilik çağını başlatan Kristof Kolomb; altı milyon Yahudi'nin ölümünden sorumlu Hitler, Rus diktatör Stalin'in, öteki Rus çarları, Fransız kralları, Avusturya prenslerinin, Osmanlı padişahları, sadrazamları, askerleri, köylüleri, öğrencilerinin resimlerine kitaplarda renkli resimlerle yer verip tanıttıkları halde “*bana bir harf öğretenin kırk yıl kölesi olurum*” diyen Hz. Ali'nin, peygamber torunu Hz. Hüseyin'in, “*incinsen de incitme*” diyen Hacı Bektaş'ın, “*sen seni gör elin ayıbını görme*” diyen Pir Sultan'ın, “*yaratılanı hoş gör yaradan'dan ötürü*” diyen Yunus Emre'nin resimlerine rastlanmamaktadır” (Arslan, 2013:6). Selimiye Cami'si ve Nevşehir'deki Hacı Bektaş Dergahı, Merdivenköy'deki Şahkulu Dergahı, Antalya'daki Abdal Musa, Eskişehir'deki Sucaetin Veli, Makedonya'daki Harabati Baba dergahı aynı devlet tarafından yapılmış olduğu halde birine yer verilip diğerlerinin yok sayılması *seçmeciliğin* alenen yapıldığını ortaya koymaktadır. Bu böyle olduğu sürece Aleviler açısından lise tarih ders kitapları daima çok dar, şüpheli ve ayrımcı çağrışımlar yapabilecek, söz konusu kitapların uzmanlık ürünü eserler olmadıklarına dair düşünceleri pekişecek, derslere karşı düşük beklenti içerisine gireceklerdir.

Gerçekçi olmayış: Devrimler ve darbeler pek çok toplumda olduğu gibi ülkemizde de eğitimden siyasete çok geniş bir alanı etkilemiştir. 1923 devrimi ile “kutsal Türk milleti”, 12 Eylül darbesi ile de Türk-İslam Sentezi felsefesi eğitimin merkezine alınmıştır. Devrim ve darbe sonrasında müfredat ve ders kitaplarında devletin resmi ideolojisi daima etkisini göstermiştir (İnal, 2008: 290). Tarih ders kitapları bu etkinin en açık görüldüğü kaynaklar olmuştur (Ersanlı:1992; Tekeli: 1998; Copeaux: 2003; Özbaran, 2005:161; Kaplan, 2013; Yazıcı, 2011; Şimşek, 2011). Örneğin 10. sınıf tarih ders

kitabında *Osmanlı Toplum Yapısı*'nda şu toplulukların bulunduğu belirtilir (Turan ve diğerleri, 2013:66- 67-68).

Tablo 1.

Osmanlı Devletinde Yaşayan Topluluklar

Din	Topluluk
Müslümanlar	Türkler, Araplar, Acemler, Boşnaklar, Arnavutlar
Gayrimüslümler	Rumlar, Eflak- Boğdanlılar, Karadağlılar, Sırpalar, Ermeniler Museviler, Süryaniler, Nasturiler, Keldaniler

Tablo 2.

Osmanlı Devletindeki İbadethaneler

Din	İbadethane
Müslümanlar	Cami
Gayrimüslümler	Habeş Kilisesi, Süryani Kilisesi, Kıpti Kilisesi, Katolik Ermeni Kilisesi, Ortadoks Ermeni Kilisesi, Antakya patrikliği, Yahudi Hahamlığı, Manastır, Sınagog, Patrikhane

Her iki tabloda Türkiye'nin kurucu öğelerinden olan Kürt, Zaza, Laz, Alevi gibi toplulukların olmadığı görülür. Tabloya bakılırsa Osmanlı döneminde tek inanç Sünnilik, tek ibadethane cami'dir. "*Müslüman halkın günlük hayatı sabah namazı ile başlar akşam namazı ile sona erer*" (Okur ve diğerleri, 2013a:88) şeklindeki 11. sınıf ders kitabındaki muazzam tespit, varsayıma dahi yer bırakmadan bu görüşü desteklemektedir. Gerçekte 16. yüzyıldan sonra Irak'tan Avusturya içlerine, Yemen çöllerinden Kafkasya bozkırlarına kadar oldukça geniş sınırlara ulaşmış imparatorluk bünyesinde Aleviler'in ve onların ibadethanelerinin olmadığını ifade etmek maksatlı değilse ancak bir bilgisizlik ürünüdür. Bilindiği gibi Alevilerin ibadet şekli namaz değil, dua ve cemdir. İbadethaneleri de dergah, ziyaret ve Cemevleri'dir. Yukarıda belirtildiği gibi Türkistan'dan, Irak'a, Balkanlar'dan Anadolu'ya, Mısır'a kadar geniş bir Osmanlı toprağında Alevi/Bektaşiler yaşamıştır. Ancak yazarlar bu hususları dile getirme gereği duymamışlardır. Gerçeklerden uzak bu tip tarih bilgileri Alevi vatandaşlarca toplumlarına ayrımcılık yapıldığı şeklinde bir kanaate yol açmaktadır. Ders kitaplarının gerçeklerden uzak kutsal doğasının yerine tarihteki mezlezlikleri ve farklı türden etnik

ve dinsel deneyimleri öğrencilerle buluşturmak onları daha çok gerçeklere ve başarıya yakınlaştırabilir. ABD’de yapılan bir araştırmada İngilizce’den farklı bir dil konuşan ve beyaz olmayan öğrencilerin kendi tarihi ve kültürel deneyimlerine odaklandığı zaman öğrencilerin başarısının arttığını göstermiştir (Banks, 2013: 9). Bir başka deyişle farklı ana dili, farklı inancı, farklı etnisitesi olan öğrencilerin kendilerine ait bilgiler derslerle ne kadar ilişkilendirilirse güdülenme ve başarıları da o kadar artmaktadır. Modern dünyada buna “çokkültürlü eğitim” denilmektedir (Banks: 2013). Çok kültürlü eğitim ırk, dil, din, cinsiyet, sınıf, kültür ayrımı yapmadan bütün öğrencilerin eşit eğitime tabi tutulduğu, farklılıkların okulları zenginleştirdiğini savunan görüştür.

Parçalama ve yalıtma: Türkiye sosyolojik bir yaklaşımla ele alındığında içinde barındırdığı farklı etnik ve dini topluluklar ile bir mozaği andırır. Fransız İhtilali’nin baskın etkisi ile uygulanan, tehcir, mübadele, Dersim 1938, 15-16 Eylül Olayları ile bu mozaik eski canlılık ve zenginliğinden uzaktadır ancak yine de azımsanmayacak sayıda kültüre ev sahipliği yapmaktadır. Türk, Kürt, Zaza, Laz, Çerkez, Pomak, Roman, Arap, Ezidi, Süryani, Keldani vb. bazı örneklerdir. Türk, Kürt, Zaza, Arap topluluklar nüfus olarak önemli bir sayıya tekabül ederler ve belirtmek gerekir ki bu topluluklar 1) Sünni İslam’ı benimseyenler, 2) Alevi İslam’ı benimseyenler olarak ikili bir sosyolojik yapı üzerinde yaşamlarını sürdürürler. Ders kitaplarında bu yapının *birinci* kısmı ele alınırken *ikinci* tarafı tümüyle reddedilir, kabul edildiği yerlerde de tümüyle karalanır. Mesela ders kitaplarında, geçmişte camiler tek mimari yapı, namaz tek ibadet şekli gibi sunularak gerçek parçalanıp, yalıtılır. Anadolu’da Alevi/Bektaşî Abdallar, Torlaklar, Işıklar, Kalenderiler, Babailer gibi heterodox grupların yaşadığı bir coğrafyada (Çamuroğlu: 2000) bu grupların ibadet yeri olarak cemevi, ziyaret, tekke ve dergahlarının olmadığı, cem ve semahın yapılmadığı ifade edilir. Halbuki sadece “Kanuni döneminde yapılan tapu kayıtlarında 1262 Bektaşî dergahı ve 294 zaviye”sinin bulunması bile ders kitabı yazarlarını çürütmektedir (Öz, 2001:102). Evliya Çelebi’nin “**Seyahatname**”si, Koca’nın (2005) “**Bektaşîlik ve Bektaşî Dergahları**”, Şener’in (1996) “**Anadolu’da Alevi-Bektaşî Dergahları**”, Faroqhi’nin (2003) “**Anadolu’da Bektaşîlik**”, Ocak’ın (2009) “**Türk Sufiliğine Bakışlar**” adlı eserleri de bu gerçeği ortaya koymaktadır. Günümüzde bu dergahların bazıları cemevi hizmetini görmektedir. Örneğin Kadıköy’deki Şahkulu, Zeytinburnu’ndaki Erikli Baba, Antalya’da Abdal Musa, Eskişehir’deki Sucaettin Veli, Nevşehir’deki Hacı Bektaşî Veli, Tunceli’deki Düzgün

Baba vb. dergahlar Alevilerin dün de bugün de ibadetlerini yaptıkları yerlerdir. Hatta, bakan, başbakan, cumhurbaşkanı düzeylerinde yetkililer buraları ziyaret etmekte, buraların tarihteki öneminden bahsetmektedir ancak ders kitaplarına göre buralar “yok” ve “hiçbir zamanda olmamış”tır. Ders kitaplarında gerek tarihte gerek günümüzde Aleviler hakkındaki temel tarih bilgilerini saklama, gizleme, yalıtma çabası sürekli yapılmaktadır. Hakim kültürün ırk, etnisite, dil ve din ile ilgili tarih ders kitaplarındaki uygulamaları farklı kültürlerle sahip öğrencilere zarar verdiği gibi (Banks:2013), bu yaklaşım hem iktidarın kendi vatandaşlarına eğitimde ayrımcılık uygulaması hem de tarih öğretiminde bilim dışı bir yöntemin tercih edilmesine sebep olmaktadır. Bu bakımdan çokkültürlü bir tarih eğitimi ile müfredatın yenilenmesi gerekmektedir.

Dil: Ders kitaplarında ister Ermeni, ister Rum, ister Osmanlıya ağır mağlubiyet tattırılmış bir Batılı devlet, isterse Osmanlıya ihanet etmiş Araplar olsun hiç birine karşı kullanılan dil Alevi bir topluluk olan Batıniler, Babailer, Şiilere yönelik kullanılan dil ile boy ölçüşemez. Bu yönüyle Selçuklular döneminin açık bir nefret dili ile kaleme alındığı söylenebilir. Bir Alevi topluluk olan Batınilere “*bir elmanın içini kemiren kurt*” (Okur ve diğerleri, 2011:153) benzetmesi yapılmış bu bütün 9. 10.11.12. sınıf tarih ders kitaplarının hiç birinde başka bir düşman ya da rakip topluluğa yapılmamıştır. Bir Alevi önderi olan Baba İshak’ın “*insanları kandırdığı*”, “*kendisini peygamber olarak gördüğü*”, “*yağmacı*” (Okur ve diğerleri, 2011:190) olduğu gibi ne kadar olumsuz sıfat varsa paragraf boyunca sürdürülmesinde de aynı kusurlu tarih dili kullanılmış, paragrafın sonunda Heterodox İslam’ın öncülerinden olan bu zat asli kimliğinden kopararak bir eşkıyaya dönüştürülmüştür. Oysa Ocak’ın (1996) da belirttiği gibi Selçuklu hükümeti Türkmenlere sırt çevirmiş, İranlıları bürokrasiye almış, Türkmenlere ağır vergiler yüklemiş, rüşvetçilik, adam kayırmacılık gibi usulsüzlükler nedeniyle isyançıkmiş, Baba İshak’da bu isyana destek vermiştir. Yine aynı eserde yazarlar bir Alevi örgütlenmesi olan Ahiler’den bahsederken onları Alevi kimliklerinden soyutlayarak manipüle ederler. Barkan’ın (1942) belirttiği gibi “*Osman Bey’in kayın pederi şeyh Edebâlî ile silâh arkadaşlarından bir çoğunun hattâ Orhan’ın kardeşi Alâeddin’in bu tarikate mensub bulunuşu, ilk piyade askerî üniformasının Ahi üniforması oluşu ve Yeniçeriler için Ahi başlığının kabul edilmiş olması, bu bakımdan son derecede manidardır*”. Yazarlar kanıtlara dayalı tarihi olguları tahrif etmekle kalmamakta aynı zamanda saygısız ve hoşgörüsüzce bir dil kullanılarak “*semah dönmek*” olarak bilinen kutsal ritüeli *raks* etmek olarak ifade etmişlerdir (Okur ve diğerleri, 2011:184). Yazarların Alevileri hiç

tanımadıkları, tarih bilgilerinin de oldukça sığ ve dar olduğu bunların dışında araştırmacı olmadıklarının en açık örnekleri bu satırlarda alenen görülür.

Ayrıca kitaplarda Şii kavramının geçtiği her yerde de mutlaka arkasından “tehlîke”, “işgal”, “saldırı”, “propaganda” kavramlarından birinin gelmesi de hatalı bir tarih dilidir. Bu yol ile Şii’lerin dost, kardeş, akraba, ya da zararsız, masum olmalarının önüne kalın duvarlar örülmesine yol açılmış olmaktadır. Aynı kusurlu dil İspanya, Venedik, Portekiz, Haçlılar gibi rakip kuvvetlere karşı kazanılmış savaşları “*zafer kazanıldı*” diye ifade ederken Çaldıran galibiyetini ise “*büyük bir zafer*” olarak ifade edilirken de görülmektedir (Turan ve diğerleri, 2013:62-75). Hiçbir Türk hakan ya da Hıristiyan hükümdar olsun savaş meydanından kaçmazken Şah İsmail ilginç bir şekilde savaş meydanından “*kaçmıştır*” (Turan ve diğerleri, 2013:62). Sünni liderin gücü karşısında, Alevi liderin korkaklığı, cesaretsizliği kusurlu bir tarih dili olarak göze çarpmaktadır. Yazarlar bu dili kullanırken sanki açık ve sıradan gerçeklerden bahsediyorlarmış gibi sanki Şiilik ve Alevilik herkes için aynı anlama geliyormuş gibi yazmaktadırlar. Sonuç olarak lise tarih ders kitaplarında Şiiler daima bir dış tehdit, Aleviler bir ise iç tehdit olarak gösterilirken (Okur ve diğerleri, 2011:143-150-153-190), Türk ve İslam’ın Sünni görüşünü olumlayan bir tarih dilinin kitapların tüm sayfalarında göze çarptığı söylenebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Osmanlı’dan beri güvenlik ve emniyet temelli bir devlet akli inançları bölme ve aralarına sınırlar çekmek konusunda aşırıya kaçan tartışmalı bir yol izlemiştir. Bu devlet akli zihinlerde olumsuz çağrışımlar yaptırtan “*hayali bir Alevilik*” yaratmış, vatandaşlarını buna inanmaya güdülemiştir. Bunu da başta eğitim kurumu olmak üzere diğer kurumlarıyla da kuşaklararası ve kuşaklararası aktarmıştır. Bunun sonucunda toplumsal hayatta çoğu zaman Alevilere önyargı ile bakılmış, ayrımcılık yapılmıştır.

Ayrımcılık dünyanın her yerinde bireylerde farklılıklara yabancılaşma, tek yönlü kendi inancını haklı görme, diğer inanç gruplarının birikimlerini öğrenememe, onların inanç ve yaşamlarına saygı duymama gibi sorunlara yol açmakta, bireylerin çoğulcu, demokratik, barışçı değer ve tutumlar geliştirmelerine de engel oluşturmaktadır. Bugün Suriye ve Irak’ta yaşananlar farklı mezheplere hoşgörülü ve saygı ile bakabilen bireyler yetiştirmenin önemini ortaya koymaktadır. Türkiye’deki lise tarih ders kitaplarındaki

bilgiler çok fazla mezhepsel ayrımcılığı içinde barındırmaktadır. Bu kitaplardaki söz konusu bilgilerin barışçı ve çokkültürlü bir akılla yeniden yazılması gerekmektedir. Bu hem Alevi öğrencilerin tarih derslerinden beklentilerini yükseltmesi hem de toplumsal barışa katkı sunması açısından önem taşıyan bir konudur.

Kaynaklar

Akman, T. Ş. (2011). *Türk Tarih Tezi Bağlamında Erken Cumhuriyet Dönemi Resmi Tarih Yazımının İdeolojik ve Politik Karakteri*. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi., 1(1).s.80-109.

Aksoy, M. (2013). *Bilimin Mabesinde Yöntem Meselesi*. İstanbul: Yeni İnsan.

Altınay, A. G. (2009). "Can veririm, kan dökerim": Ders kitaplarında militarizm, Tüzün, G. (ed.), *Ders Kitaplarında İnsan Hakları II Tarama Sonuçları*, (s.143-165), İstanbul: Tarih Vakfı.

Arslan, Y. (2012). *Yerel ve Sözlü Tarih Algısının Ortaöğretim Öğrencileri Üzerindeki Yansımaları (Tunceli Merkez Örneği)*. Marmara Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Arslan, Y. (2013). *Sözlü Tarihin Ortaöğretim Öğrencileri Üzerindeki Etkileri (Tunceli Merkez Örneği)*. Türk Tarih Eğitimi Dergisi. 2013:2 (1), 1-29.

Banks, J. A. (2013) *Çokkültürlü Eğitime Giriş*. Aydın, H. (çev.). Ankara: Anı.

Barkan, L. Ömer. (1942). *İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler*. Vakıflar Dergisi. Ankara. S. II., S: 279-304.

Bilgiseven, A. K. (1991). *Türkiye'de Milli Birliği Bozan Ayrılık (Alevi-Sünni Ayrılığı)*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

Bora, T. (2009). Ders kitaplarında milliyetçilik "siz bu ülke için neler yapmayı

- düşünüyorsunuz?”, Tüzün, G. (Ed.), *Ders Kitaplarında İnsan Hakları II Tarama Sonuçları*, s.115-141, İstanbul: Tarih Vakfı.
- Copeaux, E. (2003). Türkiye’de 1931-1993 arasında tarih ders kitapları. Köymen, O. (Haz.). *Tarih Öğretimine Eleştirel Yaklaşımlar*. s.107-113. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- Çamuroğlu, R. (2000). *Tarih, Heterodoksi ve Babailer*. İstanbul: Doğan.
- Çem, M. (2000). *Dersim Merkezli Kürt Aleviliği*. İstanbul: Vate.
- Çınar, E. (2007). *Aleviliğin Kayıp Bin Yılı*. İstanbul: Khalkedon.
- Dierl, A. J. (1985). *Anadolu Aleviliği*. İstanbul: Ant.
- Ersanlı, B., B. (1992). *İktidar ve Tarih Türkiye’de Resmî Tarih Tezinin Oluşumu (1929-1937)*. İstanbul: Afa.
- Faroqi, S. (2003). *Anadolu’da Bektaşilik*. Barın, N. (Çev.). İstanbul: Simurg.
- Gözüaydın, İ. (2009). Türkiye’de “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” ders kitaplarına insan hakları merceğiyle bir bakış, Tüzün, G. (Ed.), *Ders Kitaplarında İnsan Hakları II Tarama Sonuçları*, s.167-193. İstanbul: Tarih Vakfı.
- İnal, K. (2008). *Eğitim ve İdeoloji*. İstanbul: Kalkedon.
- Kabapınar, Y. (2003). Bir öğretim metaryali olarak hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitapları, Öztürk, C. ve Dilek, D. (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, s.317-342. Ankara: PegamA.
- Kaplan, İ. (2013). *Türkiye’de Milli Eğitim İdeolojisi*. İstanbul: İletişim.
- Kızılloluk, H. (2013). *Eğitimin Toplumsal Temelleri*. Ankara: Anı.
- Koca, Ş. (2009). *Bektaşilik ve Bektaşi dergahları*. İstanbul: Cem Vakfı.
- Komisyon (2013). *İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı*. Ankara: MEB.
- Laanatza, M.A. (2010). Türkiye Alevileri- Suriye Alevileri: Benzerlikler ve farklılıklar. *Alevi Kimliği*, Olsson, T., Özdalga, E., Raudvere, C., (Ed.), s. 212-233. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- Melikoff, I. (2010). Bektaşilik Kızılbaşlık: Tarihsel bölünme ve sonuçları, *Alevi Kimliği*. Olsson, T., Özdalga, E., Raudvere, C., (Der.). s. 3-12. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.

- Neuman, Lawrence, W. (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar I-II*. İstanbul: Yayın Odası.
- Ocak, A. Y. (1996). *Babailer İsyanı*. İstanbul: Dergah.
- Ocak, A. Y. (2009). *Türk Sufiliğine bakışlar*. İstanbul: İletişim.
- Okur, Y., Genç, İ., Özcan, T., Yurtbay, M., Sever, A. (2011). *Ortaöğretim Tarih 9*. Ankara: MEB.
- Okur, Y., Aksoy, M., Kızıltan, H., Sever, A., Öztürk, M., Karaman, M. (2013a). *Ortaöğretim Tarih 11*. Ankara: MEB.
- Okur, Y., Sever, A., Aydın, E., Kızıltan, H., Aksoy, M., Öztürk, M. (2013b). *Ortaöğretim Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi 12*. Ankara: MEB.
- Önder, T. A (2007) *Türkiye'nin Etnik Yapısı*. İstanbul: Fark.
- Öz, B. (2001). *Bir Alevilik Yolu Ahilik*. İstanbul: Can.
- Öz, B. (tarihsiz). *Kurtuluş Savaşında Alevilik- Bektaşilik*. İstanbul: Can.
- Özbaran, S. (2005). *Tarih, Tarihçi ve Toplum*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- Öztürk, M. (2009). Ders kitapları ve insan haklarına dair bazı satırbaşları, Tüzün, G. (Ed.), *Ders Kitaplarında İnsan Hakları II Tarama Sonuçları*, s. 243-274, İstanbul: Tarih Vakfı.
- Özyurt, C. (2008). Küreselleşme, ulusal eğitim ve siyasal toplumsallaşma, 21. *Yüzyılda Kimlik, Vatandaşlık ve Tarih Eğitimi*. Safran, M., Dilek, D. (Ed.), s.211-227. İstanbul: Yeni İnsan.
- Üzüm, İ. (2009). *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik*, İslam Araştırma Merkezi Yayınları: İstanbul
- Sarıkaya, M.S. (2003). *Alevi ve Bektaşiliğinin Ahilik ile İlişkisi-Fütüvvetnamelere Göre- İslamiyet Alevilik Özel Sayısı*. Ankara
- Şener, C. (1996). *Anadolu'da Alevi-Bektaşî dergahları*. İstanbul: Şahkulu Sultan Dergahı Mehmet Ali Hilmi Dede Baba Araştırma Eğitim ve Kültür Vakfı.
- Şener, C. (2006). *Atatürk ve Aleviler*. İstanbul: Etik.

Şimşek, A. (2011) Heredotos'tan bugüne tarih yazıcılığına kısa bir bakış. *Türkiye'de tarih yazımı*, Engin, V. ve Şimşek, A. (ed.), s. 1-20. İstanbul: Yeditepe.

Tekeli, İ. (1998). *Tarihyazımı Üzerine Düşünmek*. Ankara: Dost.

Tombak, Y. (2012). *Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Kolektif Özgürlükler Perspektifinden Türkiye'de Alevilerin Durumu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atılım Üniversitesi: Ankara.

Turan, V., Genç, İ., Çelik, M., Genç, C., Türedi, Ş. (2013). *Ortaöğretim Tarih 10*. Ankara: MEB.

Yazıcı, F. (2011). Cumhuriyet dönemi tarih ders kitaplarında tarih yazımı. Engin, V. ve Şimşek, A. (Ed.), *Türkiye'de Tarih Yazımı*, s. 197-219. İstanbul: Yeditepe.

Zelyut, R. (2010). *Osmanlı'da Karşı Düşünce ve İdam Edilenler*. İstanbul: Yön.

Web-1: http://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html (erişim: 15.03.2014).

Web-2:

http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/egitim_hakki/egitim_hakki_egitimde_ayrimciliga_karsi_sozlesme.pdf (erişim: 15.03.2014).

Extended Summary

Purpose

In this research towards the Alevis in high school history textbooks were performed to determine whether there had been any discrimination.

Method

A qualitative research method and document analysis techniques and content analysis were used. In 2013-14 years, the 9th 10th 11th 12th grade in public schools and high school history textbooks study consisted of our samples.

The Findings

This article Alevis in high school history textbooks "invisibility, stereotyping, eclecticism and instability, unreality, fragmentation and isolation, language" have been introduced together with the evidence of discrimination made.

Discussion

Today, a large number of different communities in Turkey hosts a multicultural sociological structure. Subject Alawites and Alevis, the sociological structure of the Alevism is a historical fact. Alevi Cemhouses of worship are not accepted, their religious representation in the mandatory religion classes, high school history textbooks discrediting of the society, in the form of rejection and denial, there are some important current issues. Since the Ottoman, there has been some disrespectful behaviours and discrimination happened towards Alevis. This state of mind and conduct a negative connotation in the minds of the "imaginary Alevism" created, citizens are motivated to believe it. Also with other institutions, including educational institutions, this particular thought has been transferred to the other generations. As a result, the Alevis social life has often been viewed with prejudice and discrimination. Alevis equal citizenship and history education in schools, and more are expected to gain such as; equality in society, right narration in history lessons, more information about their own religion.

Conclusion

The information in high school history textbooks in Turkey sectarian discrimination is steeped in many ways. Such information in this book with a mind peaceful and multicultural needs to be rewritten. This is both a history lesson Alevi students to raise their expectations as well as to contribute to social peace is a matter of importance.